

Osnivanje Operativnog rukovodstva za Hrvatsku

Istoga dana, 27. juna, kad je rukovodstvo KP Hrvatske na svojoj sjednici učinilo značajan korak u reorganizaciji dotadašnje političke i vojne djelatnosti Partije u Beogradu je Tito sazvao proširenu sjednicu Političkog biroa CK KPJ, na kojoj je umjesto dotadašnjega Vojnog komiteta osnovan Glavni štab Narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije. Za komandanta je izabran Tito. Bio je to daljnji značajan korak najvišeg rukovodstva u formuliranju i ostvarivanju strategije narodnooslobodilačke borbe. Za članove Glavnog štaba izabrani su: Edvard Kardelj, Aleksandar Ranković, Milovan Đilas, Rade Končar, Ivan Milutinović, Franc Leskošek, Sreten Zujović, Ivo Lola Ribar i Svetozar Vukmanović.¹

Nastupio je trenutak još intenzivnijih priprema KPJ za pokretanje narodnooslobodilačke borbe. Mnogi komunisti i antifašisti prelaze u ilegalnost, povećava se broj naoružanih udarnih grupa, rukovodeći kadrovi upućuju se iz partijskih središta u unutrašnjost da rade na osnivanju oružanih grupa i odreda te na izvršavanju niza drugih zadataka. Istodobno je najviše rukovodstvo, tj. njegov Politički biro, s Titom na čelu, u Beogradu radilo na daljnjoj razradi koncepcije i strategije pokretanja i daljnjeg vođenja oslobodilačke borbe. Tito je 4. jula sazvao novu, proširenu sjednicu Političkog biroa CK KPJ, tj. onih njegovih članova koji su se nalazili u Beogradu. Sjednica je održana u vili Vladislava Ribnikara, direktora »Politike« i simpatizera KPJ, u Botičevoj ulici br. 5. Uz Tita, sjednici su prisustvovali: Ranković, Đilas, Lola Ribar, Milutinović, Zujović i Vukmanović. Na sjednici je donesena odluka o prijelazu na opću oružanu borbu. Bila je to odluka o pokretanju oružane oslobodilačke borbe protiv okupacionih i kvislinških snaga, koja će se voditi u obliku partizanskog rata. Ta je odluka brzo prenesena nacionalnim i pokrajinskim rukovodstvima preko pojedinih članova CK KPJ. Odlučeno je da se CK KPJ obrati narodima Jugoslavije s pozivom na oružani ustanak.²

Uz četvrtogulsku sjednicu i njezine odluke bio je neposredno vezan i problem daljnje organizacije rukovođenja oslobodilačkom borbom u Hrvatskoj kao i u drugim dijelovima zemlje. Iz Zagreba je u Beograd otišao Vladimir Popović, s kojim je Tito razgovarao 5. jula u Ribnikarovoj vili. Tito

¹ Josip Broz Tito, *Sabrana djela*, tom 7, str. 265; Pero Morača, n. dj., str. 163.

² Josip Broz Tito, *Sabrana djela*, tom 7, str. 266; Pero Morača, n. dj., str. 163-165.

je Popovića upoznao s odlukama sjednice Politbiroa CK KPJ prethodnog dana, među ostalim i s odlukom da se u Hrvatskoj osnuje Operativno rukovodstvo kao glavna rukovodeća jezgra oružane borbe. Njega su činili: Rade Končar, Vladimir Popović i Andrija Hebrang.³

Popović je tom prilikom Tita upoznao s dotadašnjim Kopiničevim postupcima prema rukovodstvu KP Hrvatske, posebno s njegovim »ultimativnim pismom« kojim se neposredno umiješao u rad CK KPH, premašivši vlastite kompetencije.

Poslije povratka Popovića u Zagreb, odmah je sazvana sjednica rukovodstva KP Hrvatske na kojoj su njezini članovi upoznati s odlukama četvrtojulske sjednice u Beogradu. Sjednica je održana 6. jula i na njoj je službeno konstituirano Operativno rukovodstvo, što je ujedno značilo prestanak funkcioniranja Vojnog komiteta.⁴

Osnivanje Operativnog rukovodstva označilo je značajan korak dalje u pokretanju oružane oslobodilačke borbe u Hrvatskoj. Prema ocjeni Centralnog komiteta KPH, dva su bitna razloga utjecala na to da je nakon toga unaprijeđen cjelokupni rad. S jedne strane, osnivanjem Operativnog rukovodstva čitav je rad »centraliziran pod jedinstvenim rukovodstvom«, a s druge, za taj su korak »već ranije izvršene neke pripreme«. Riječ je o tome da su analiza i zaključci sjednice rukovodstva KPH od 27. juna znatno utjecali na ubrzavanje daljnjeg rada. Bila je to nedvojbeno potvrda činjenice da je i samo rukovodstvo KPH bilo na najboljem putu da na vrijeme reorganizira dotadašnji kolosijek rukovođenja, a u odluci četvrtojulske sjednice o osnivanju Operativnog rukovodstva dobilo je i pravu potvrdu za to.⁵

Operativno rukovodstvo podijelilo je teritorij Hrvatske na tri dijela.⁶ Za svaki dio bio je odgovoran jedan član rukovodstva, kojemu su dodijeljeni određeni partijski kadrovi za rad na terenu. Planirale su se neke krupnije oružane akcije. Poduzet je niz značajnih pripremnih akcija: obučena je grupa diverzantata sa zadaćom da ode na teren; upućivani su pojedini španjolski dobrovoljci u partizanske odrede, koji su, prema tadašnjim informacijama, postojali u okolici Siska, Petrinje, Slav. Broda i na Kordunu; pojačane su diverzije i sabotaže.⁷

U isto je vrijeme i Mjesni komitet u Zagrebu preuzeo funkciju operativnog

³ Prema podatku Vladimira Popovića, sekretar Operativnog rukovodstva za Hrvatsku bio je Končar, do svog odlaska u Dalmaciju, u oktobru 1941. Od tada je funkciju sekretara obavljao Popović (Vladimir Popović, n. dj., str. 22-24).

⁴ Dokument br. 20.

⁵ U zajedničkoj izvaji rukovodstva KPH, među ostalim, stoji: »Nije točno, da smo mi vodili neke duge rasprave o odnosu vojne linije i firme. Poslije sjednice od 27. VI. to pitanje uopće nije bilo raspravljano, a nekoliko dana poslije toga, kad se Vlado Popović vratio iz [Beograda] (6. VII) osnovano je operativno rukovodstvo, čime je vojni komitet bio likvidiran« (dokument br. 20).

U vezi s tim značajna je bila i inicijativa koju je prethodno dao Končar. Iz njegova pisma Titu, sredinom jula 1941, vidi se da je Končar prije 4. jula predlagao održavanje sjednice CK KPJ na koju bi došli Kardelj i on. Također je predlagao da se posebno sastanu u Beogradu Tito, Kardelj i on. »Sada međutim«, zaključuje Končar, »mislim da nema potrebe pošto stojimo pred jasnom situacijom a naročito posle vaših odluka koje nam je Vlada (Popović, op. I. J.) doneo držim da nema nikakve jače potrebe za sjednicu CK« (dokument br. 16).

⁶ Dokument br. 20. Autor nije pronašao izvor iz kojega bi se vidjelo kako je bio razgraničen teritorij Hrvatske na tri dijela. Po svoj prilici, ta je podjela bila kratkotrajna.

⁷ Dokument br. 20.

rukovodstva, tj. rukovođenje oružanim akcijama, što je dovelo i do ukidanja Mjesnoga vojnoga komiteta.⁸

U vezi s daljnjim poduzimanjem oružanih akcija karakteristične su bile parole u partijskom letku nastalom, po svoj prilici, u to vrijeme. U njemu se »radnici i radnice, seljaci, građani, omladina« pozivaju u borbu ovim riječima:

»Vršite otvorenu sabotažu po poduzećima i radionicama!

Spriječavajte promet na željeznicama! Uništavajte sve što služi okupatorima i njihovim frankovačkim slugama u borbi protiv SSSR-a!

Za smrt jednog radnika, seljaka, poštenog građanina Hrvatske, ubijajte desetine ustaša!

Seljaci, ne dajte vašu krvavo stečenu muku okupatorima! Ni zrna žita za okupatore! Tjerajte i ubijajte ustaške povjerenike, ubijajte po selima, općinama sve one na koje se oslanja krvavi ustaški režim!

Formirajte partizanske odrede i vodite žestoku borbu protiv okupatora i njihovih ustaških slugu!

Dolje izdajnička marionetska krvava ustaška vlada!

Na vješala sa izdajnikom i krvnikom hrvatskog naroda Pavelićem!

Živjela Komunistička partija Jugoslavije, predvodnica u borbi protiv fašističkih ugnjetača!

Živjela Komunistička partija Hrvatske.⁹

Koje su akcije planirane nakon 27. juna? Dakako, ovdje je riječ o onim akcijama koje su planirali CK KPH i MK Zagreba, a ne o nizu drugih koje su se izvan njih poduzimale širom Hrvatske.

1. Planirano je »bacanje u zrak« radio-stanice u Zagrebu. Poduzimanje te akcije bilo je očit dokaz da rukovodstvo KPH nije bježalo od tog pothvata. Akcija se relativno dugo pripremala. Riječ je o podmetanju eksploziva na odašiljaču Radio-Zagreba u selu Otoku na desnoj obali Save nedaleko od grada.

2. Planirano je razaranje rezervoara petroleja u blizini Zagreba, ali ta akcija nije poduzeta jer su rezervoari bili ispražnjeni.

3. Planirana je akcija razaranja pruge kraj Dugog Sela.¹⁰

Operativno rukovodstvo osnovano je, međutim, upravo u trenutku daljnje pojačane akcije Kopiniča i njegove optužbe da u tom rukovodstvu »sjede izdajnici«.

⁸ Marija Sentić - Narcisa Lengel-Krizman, *Revolucionarni Zagreb 1918-1945. Kronologija*, Zagreb, 1979, str. 98; Sime Balen, n. dj., str. 231.

⁹ ACK SKJ, CK KPJ 1941/93.

¹⁰ Dokument br. 20.